

บทความ

วิชาการ

06

บทวิเคราะห์และวิจารณ์ รูปอักษรและอักขรวิธีของจารึกบ้านกุ่ม อบ. 40

Analysis and criticism of the scripts and
orthography of the Ban Kum inscription, UBN. 40

ชญาณุตม์ จินดารักษ์ Chayanut Chindarak

นักภาษาโบราณชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

Ancient Language Official (Senior Professional Level), National Library of Thailand,

Fine Arts Department, chayanut.jin@gmail.com

บทคัดย่อ

จารึกบ้านกุ่ม อบ. 40 เป็นจารึกขอมโบราณที่ผนังหินใต้เพิงผาหรือผนังถ้ำหลักแรกของจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม พื้นที่เดียวกับอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ที่มีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผนังหินใต้เพิงผาที่ยาวที่สุดในประเทศไทย เพิงผาที่มีจารึกและมีภาพเขียนสีเหล่านี้ตั้งอยู่บนภูเขาคินทรายที่ทอดยาวต่อมาจากเทือกเขาภูพานเลยบริมฝั่งแม่น้ำโขง ทั้งนี้บนเทือกเขาภูพานได้เคยพบจารึกบนผนังถ้ำมาแล้ว ได้แก่ จารึกวัดถ้ำพระ สน. 5 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1609 จารึกบ้านกุ่มมีตัวเลขบอกศักราช คือ 811 หรือ พุทธศักราช 1432 หรือพุทธศตวรรษที่ 15 แต่จากการศึกษาเปรียบเทียบอักษรและอักษรวิธีของจารึกบ้านกุ่มกับจารึกอักษรหลังปัลลวะและจารึกอักษรขอมโบราณที่กำหนดศักราชแล้ว พบว่าจารึกบ้านกุ่มมีรูปอักษรและอักษรวิธีสอดคล้องกับจารึกอักษรขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ 16 -17 เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ จารึกสตึกก๊กอธม 2 ปจ. 4 อักษรขอมโบราณ ภาษาสันสกฤตและเขมร พุทธศักราช 1595 เฉพาะด้านที่ 2, 3 และ 4 กับจารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1625 จากคำอ่านแปลและรูปอักษรและอักษรวิธีในจารึกบ้านกุ่มสามารถสันนิษฐานได้ว่าเป็นจารึกที่บันทึกเรื่องราวย้อนหลัง หรืออักษรที่ใช้ในจารึกบ้านกุ่ม เมื่อพุทธศักราช 1432 มีรูปแบบอักษรคาบเกี่ยวกันระหว่างอักษรหลังปัลลวะและอักษรขอมโบราณ และเคยมีศาสนสถานในบริเวณที่พบจารึกนี้ ทั้งเป็นความนิยมทำจารึกบนผนังหินใต้เพิงผาบนแนวเทือกเขาภูพานเหมือนการทำภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม เพราะพบจารึกบนผนังหินใต้เพิงผาบนแนวเทือกเขาภูพานในท้องที่จังหวัดสกลนคร คือ จารึกวัดถ้ำพระ สน. 5 อักษรขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ 17 ด้วย

คำสำคัญ: จารึกบ้านกุ่ม, อักษรขอมโบราณ, จังหวัดอุบลราชธานี, จารึกที่ผนังถ้ำ

Abstract

The Ban Kum inscription, UBN.40 is an ancient Khmer inscription on the rock wall under the cliff shelter or the first main cave wall of Ubon Ratchathani province. Located in the area of Huai Phai subdistrict, Khong Chiam district same area as Pha Taem National Park. There are prehistoric paintings on the stone walls beneath the longest cliff shelter in Thailand. These rock shelters with inscriptions and paintings are located on a sandstone mountain that extends from the Phu Phan mountain range along the banks of the Mekong River. In the Phu Phan mountain range, inscriptions have previously been found on cave walls, including: Inscription of Tham Phra Temple, SNK. 5, an ancient Khmer script, 1609 B.E. The Ban Kum inscription has numbers indicating the era, which is 811 or 1432 B.E. or the 15th Buddhist century. However, from a comparative study of the scripts and orthography of the Ban Kum inscription with the post-Pallava inscriptions and the ancient Khmer inscriptions that define the era, it was found that the Ban Kum inscription has scripts and orthography consistent with ancient Khmer inscriptions. Mostly the 16th-17th Buddhist centuries, including the inscription Sdok Kok Thom 2, PRI. 4, ancient Khmer script, Sanskrit – Khmer language, 1595 B.E., only on sides 2, 3, and 4, and the Prasat Hin Phanom Wan 3, NMA. 1, ancient Khmer script, Khmer language, 1625 B.E. From the translated words and the scripts and orthography in the Ban Kum inscription, it can be assumed that it is an inscription that records stories from the past or the script used in the Ban Kum inscriptions in 1432 B.E., there was an overlapping script style between the post-Pallava script and the ancient Khmer script and used to have religious places in the area where this inscription was found. It is also popular to make inscriptions on the stone walls under cliff shelters on the

Phu Phan mountain range, like making prehistoric paintings at Pha Taem because an inscription was found on a rock wall beneath a cliff shelter on the Phu Phan mountain range in Sakon Nakhon Province, namely the inscription of Tham Phra Temple, SNK. 5, an ancient Khmer script, 17th Buddhist centuries as well.

Keywords: Ban Kum inscription, An ancient Khmer script, Ubon Ratchathani province, Inscription on the cave wall

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานี พบจารึกที่ได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมขอมโบราณแล้ว จำนวน 9 หลัก แบ่งเป็น

(1) อักษรปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ 12 จำนวน 5 หลัก ได้แก่ จารึกปากน้ำมูล 1 อบ. 1, จารึกปากน้ำมูล 2 อบ. 2, จารึกถ้ำภูหมาโน อบ. 9, จารึกลำโดมน้อย อบ. 28, จารึกวัดสุปฏิหาราม 1 อบ. 4

(2) อักษรขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ 16 จำนวน 3 หลัก ได้แก่ จารึกวัดสุปฏิหาราม 2 อบ. 5, จารึกอุ้มง อบ. 10, จารึกวัดโพธิ์ศรี อบ. 3

(3) อักษรทวนาครี พุทธศักราช 1590 จำนวน 1 หลัก ได้แก่ จารึกวัดสุปฏิหาราม 3 อบ. 6

โดยจารึกทั้งหมดมี 2 รูปแบบ ได้แก่ จารึกลอยตัวรูปใบเสมาหรือทรงกลีบบัว เช่น จารึกปากน้ำมูล 1 และจารึกที่ขอบฐานรูปเคารพ เช่น จารึกถ้ำภูหมาโน และมีเนื้อหาโดยรวมกล่าวถึง ประวัติศาสตร์ การให้สร้างรูปเคารพไว้ในเทวสถาน พร้อมกล่าวนาสิ่งของ ที่ดิน หมู่บ้าน และให้แต่งตั้งทาสดูแลเทวสถาน ดังนั้นการค้นพบจารึกบ้านกุ่ม อบ. 40 จึงเป็นการค้นพบจารึกขอมโบราณที่ผนังหินใต้เพิงผาหรือผนังถ้ำหลักแรกของจังหวัดอุบลราชธานี ในพื้นที่ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม พื้นที่เดียวกับอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ที่มีภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์บนผนังหินใต้เพิงผา

เพิงผาทั้งสองแห่งนี้ตั้งอยู่บนภูเขาหินทรายที่ทอดยาวต่อมาจากเทือกเขาภูพาน เลยบริมฝั่งแม่น้ำโขง ทั้งนี้บนเทือกเขาภูพานในพื้นที่ของจังหวัดสกลนครได้เคยพบจารึก

บนผนังถ้ำมาแล้ว ได้แก่ จารึกวัดถ้ำพระ สน. 5 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1609

นอกจากนี้จารึกบ้านกุ่มยังแสดงให้เห็นวิธีการเตรียมพื้นที่จารึกอักษร เหมือนจารึกพบที่จังหวัดบุรีรัมย์ คือ จารึกถ้ำเปิดทองด้านนอก บร.4 อักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต พุทธศตวรรษที่ 12 คือ บริเวณอักษรจารึกจะมีรอยขุดหินผนังถ้ำให้ลึกลงไปให้เรียบเป็นหน้าสมุด

เนื้อหา

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอทะเบียนประวัติจารึก คำอ่าน คำแปล และคำอธิบายศัพท์ พร้อมบทวิเคราะห์และวิจารณ์รูปอักษรและอักษรวิธีของจารึกบ้านกุ่มเพื่อสนับสนุนการกำหนดอายุสมัยของจารึกและความถูกต้องของคำอ่านแปลตามชื่อบทความนี้ด้วย

ทะเบียนจารึก

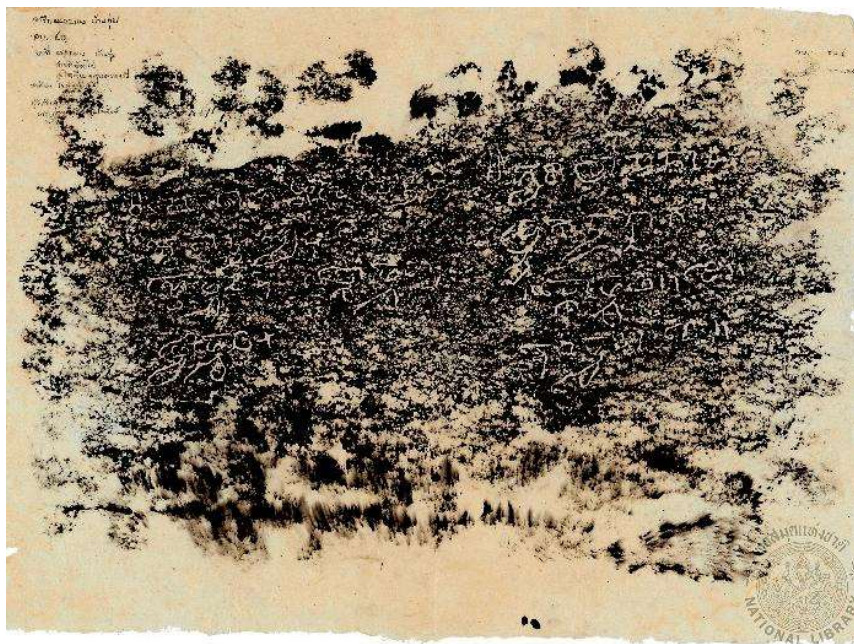
อักษร	ขอมโบราณ
ภาษา	สันสกฤต และเขมร
ศักราช	พุทธศักราช 1432
จารึกอักษร	จำนวน 1 ด้าน มีข้อความ 2 ส่วน คือ ด้านซ้ายและด้านขวา (ของจารึก) ข้อความละ 4 บรรทัด
วัตถุจารึก	ศิลา
ลักษณะวัตถุ	ผนังหินทรายปนกรวดริมแม่น้ำโขง
ขนาดวัตถุ	บริเวณที่ปรากฏอักษรมีความยาว 90 ซม. สูง 40 ซม.
บัญชี/ทะเบียนวัตถุ	อบ. 40
พบเมื่อ	กุมภาพันธ์ 2557
สถานที่พบ	หน้าฝาริมแม่น้ำโขง บ้านกุ่ม ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ปัจจุบันอยู่ที่	หน้าผาริมแม่น้ำโขง บ้านกุ่ม ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
พิมพ์เผยแพร่	ไม่พบการพิมพ์เผยแพร่มาก่อน
ประวัติ	กลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึก สำนักหอสมุดแห่งชาติ ได้รับแจ้งการพบจารึกใหม่จากสำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี (ปัจจุบัน คือ สำนักศิลปากรที่ 9 อุบลราชธานี) จึงได้เดินทางไปสำรวจจารึกดังกล่าวภายใต้โครงการสำรวจเอกสารโบราณประจำปี 2557 ครั้งที่ 3 เพื่อสำรวจเอกสารโบราณในจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โยธธร และสุรินทร์ มีนางสาวพิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอักษรศาสตร์ (ภาษา เอกสาร และหนังสือ) เป็นหัวหน้าโครงการ การสำรวจครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากสำนักศิลปากรที่ 11 อุบลราชธานี โดยนายจร มุกมีคำ ผู้อำนวยการสำนักฯ ได้มอบหมายให้นายชินวุฒิ วิลยาสัย หัวหน้ากลุ่มโบราณคดี และเจ้าหน้าที่ พร้อมด้วยนางสาวเขาวนิ เหล็กกล้า ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุบลราชธานี เป็นผู้ดำเนินการสำรวจ คณะสำรวจจากกลุ่มหนังสือตัวเขียนและจารึกได้จัดทำสำเนาจารึก 4 สำเนา พร้อมบันทึกภาพ และได้กำหนดทะเบียนจารึกเป็น อบ. 40 มีคำจารึก คำอ่าน คำแปล และคำอธิบายศัพท์ ดังนี้

จารึกบ้านกุ่ม

ข้อความด้านซ้าย

ข้อความด้านขวา

จำลองอักษรจารึกบ้านกุ่ม

โดยนางสาวชญานุตม์ จินดารักษ์

॥ ॐ நமசிவாய ॥ ॥ ॐ நமசிவாய ॥
 ॐ நமசிவாய ॥ ॐ நமசிவாய ॥
 ॐ நமசிவாய ॥ ॐ நமசிவாய ॥
 ॐ நமசிவாய ॥ ॐ நமசிவாய ॥

ข้อความด้านซ้าย

ข้อความด้านขวา

ด้านซ้าย

คำจารึก

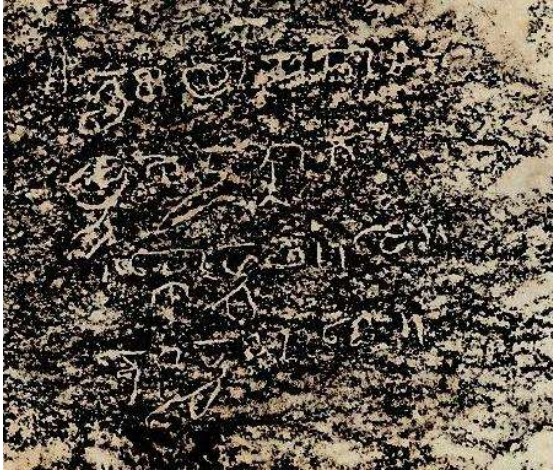
- บ.1 (เครื่องหมาย) 811 ภฤติเวาจรุง
บ.2 ตชาทวลยชญ
บ.3 เลงาถलगว5รงเกาถलगว5
บ.4 โถวาถलगว10

คำอ่าน

- บ.1 (เครื่องหมาย) 811 ภฤติ โว จ รุง
บ.2 ต ชา ทวล ยชญ
บ.3 โลง ถलगว 5 รงโก ถलगว 5
บ.4 เถวา ถलगว 10

คำแปล

(ศักราช) 811 (คนชื่อ) ภฤติ โว ดูแลรักษาให้รุ่งเรือง ซึ่งคือ ทูลถวายเครื่อง
บูชา (มี) งา 5 ถलगว ข้าวสาร 5 ถलगว ข้าวเหนียว 10 ถलगว

ด้านขวา

คำจารึก

- บ.1 (เครื่องหมาย) ภฤติโวจรุง
- บ.2 ชุรวักทวนนาคิ
- บ.3 รงเกาถलगว2เซ2
- บ.4 สุราถलगว2เซ2

คำอ่าน

- บ.1 (เครื่องหมาย) ภฤติ โว จ รุง
- บ.2 ชุรวัก ทวน นา คิ
- บ.3 รงโก ถलगว 2 เซ 2
- บ.4 สุรา ถलगว 2 เซ 2

คำแปล

(คนชื่อ) ภฤติ โว ดูแลรักษาให้รุ่งเรือง (ให้) หมอย่างต่อเนื่อง ณ ที่นี้ (ให้)

ข้าวสาร 2 ถलगว 2 เซ สุรา 2 ถलगว 2 เซ

คำอธิบายศัพท์

1. 811 หมายถึง มหาศักราช 811 คือ พุทธศักราช 1432
2. ภฤติ (bhrti) น่าจะหมายถึง ชื่อคน
3. โว (vo) แปลว่า คำเรียกลูกคนสุดท้อง
4. จั (cam) แปลว่า ดูแลรักษา, บำรุง, ป้องกัน
5. รุง (ruṅ) แปลว่า ดงงาม, รุ่งเรือง, ยิ่งใหญ่
6. ต (ta) แปลว่า คือ
7. ชา (jā) แปลว่า เป็น
8. ทวล (dval) แปลว่า ยกวัตถุขึ้นศีรษะเพื่อแสดงความเคารพ, ทูล
9. ยชญ (yajña) แปลว่า การถวายเครื่องบูชา
10. ชรวก (jrvak) แปลว่า หมู
11. ทวน (dvan) หรือ ปรทวน (pradvan) แปลว่า ซ้ำแล้วซ้ำอีก, ทวีคูณ, อย่างต่อเนื่อง, ตั้งแต่บัดนี้ไป
12. นา (nā) เป็นคำบุพบทบอกสถานที่ เช่น ที่, แห่ง, ใน
13. คิ (gi) เป็นคำสรรพนามชี้เฉพาะ เช่น นี้, นั้น
14. โลง (lho) แปลว่า งา
15. ถลวง (thlvaṅ) แปลว่า มาตราดวงโบราณ, ตะกร้าใหญ่, หีบ
16. รงโก (raṅko) แปลว่า ข้าวสาร
17. เซ (je) แปลว่า มาตราดวงโบราณ, กระจาด
18. เถวา (thvau) ในที่นี้หมายถึง ข้าวเหนียว
19. สุรา (surā) แปลว่า เหล้า, น้ำเมา

การวิเคราะห์รูปอักษรและอักขรวิธี

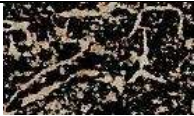
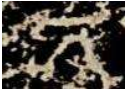
จารึกบ้านกุ่มมีรูปพยัญชนะ สระ เครื่องหมาย และตัวเลข ดังนี้

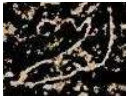
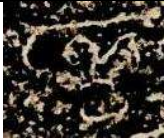
1. รูปพยัญชนะ พบ 16 ตัว ได้แก่ ก ค ง จ ช ญ ต ถ ท น ภ ย ร ล ว ส มีรูปอักษรและการประกอบคำ ดังตัวอย่าง ต่อไปนี้

รูป พยัญชนะ อักษรไทย ปัจจุบัน	รูปพยัญชนะอักษรขอมโบราณ ในจารึกบ้านกุ่ม		ตัวอย่างคำ
	พยัญชนะตัวเต็ม	พยัญชนะตัวเชิง	
ก			รงเกา (ด.ซ้าย บ.3)
ค			คิ (ด.ขวา บ.2)
ง	 		ถลวง (ด.ซ้าย บ.3) เลงา (ด.ซ้าย บ.3)

รูป พยัญชนะ อักษรไทย ปัจจุบัน	รูปพยัญชนะอักษรขอมโบราณ ในจารึกบ้านกุ่ม		ตัวอย่างคำ
	พยัญชนะตัวเต็ม	พยัญชนะตัวเชิง	
จ			 จ (ด.ซ้าย บ.1)
ช			 เช (ด.ขวา บ.3)
ญ			 (ล) ¹ ษญ (ด.ซ้าย บ.2)
ด			 ฤติ (ด.ขวา บ.1)

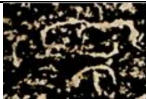
¹ รูปอักษรในวงเล็บ หมายถึง รูปอักษรข้างเคียงที่ไม่อยู่ในบริบทที่กล่าวถึง

รูป พยัญชนะ อักษรไทย ปัจจุบัน	รูปพยัญชนะอักษรขอมโบราณ ในจารึกบ้านกุ่ม		ตัวอย่างคำ
	พยัญชนะตัวเต็ม	พยัญชนะตัวเชิง	
ถ			 เถวา (ด.ซ้าย บ.3)
ท			 ทวล(ย) (ด.ซ้าย บ.2)
น		 นนา	 ทวนนา (ด.ขวา บ.2)
ภ			 ภฤติ (ด.ขวา บ.1)

รูป พยัญชนะ อักษรไทย ปัจจุบัน	รูปพยัญชนะอักษรขอมโบราณ ในจารึกบ้านกุ่ม		ตัวอย่างคำ
	พยัญชนะตัวเต็ม	พยัญชนะตัวเชิง	
ย		 ลย	 (ล)ยชญ (ด.ซ้าย บ.2)
ร		 ชร	 รงเกา (ด.ซ้าย บ.3) ชรวกุ (ด.ขวา บ.2)
ล		 ฤล(ว)	 เลงา (ด.ซ้าย บ.3) ฤลวง (ด.ซ้าย บ.3)

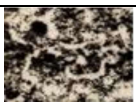
รูป พยัญชนะ อักษรไทย ปัจจุบัน	รูปพยัญชนะอักษรขอมโบราณ ในจารึกบ้านกุ่ม		ตัวอย่างคำ
	พยัญชนะตัวเต็ม	พยัญชนะตัวเชิง	
ว		 	 เวา (ด.ขวา บ.1) ทวล(ย) (ด.ซ้าย บ.2)
ส			 สุรา (ด.ขวา บ.4)

2. รูปสระ พบ 6 ตัว ได้แก่ สระอา อี อุ โอ เอา ฤ มีรูปอักษรและการประกอบคำดังตัวอย่างต่อไปนี้

รูปสระอักษรไทยปัจจุบัน	รูปสระอักษรขอมโบราณในจารึกบ้านกุ่ม
- ำ	 ทวนนา (ด.ขวา บ.2)
- ะ	 ภฤติ (ด.ขวา บ.1)
- ุ	 สุรา (ด.ขวา บ.4) จํ รุง (ด.ซ้าย บ.1)
- ัว	 รงเกา อ่านว่า รงโก (ด.ซ้าย บ.3)

รูปสระอักษรไทยปัจจุบัน	รูปสระอักษรขอมโบราณในจารึกบ้านกุ่ม
เ - ำ	 โถว่า อ่านว่า เถว่า (ด.ซ้าย บ.4)
- ฤ	 ฤฤติ (ด.ขวา บ.1)

3. รูปเครื่องหมาย พบ 3 รูป ได้แก่ เครื่องหมายนิคหิต วิจารณ์ และเครื่องหมายขึ้นต้นข้อความ มีรูปเครื่องหมายและการประกอบคำ ดังต่อไปนี้

รูปเครื่องหมาย	รูปสระอักษรขอมโบราณในจารึกบ้านกุ่ม
นิคหิต	 + จํ (ด.ซ้าย บ.1)
วิจารณ์ (ขีดบนพยัญชนะ กำกับตัวสะกด)	 + ขุรวิก (ด.ขวา บ.2)

รูปเครื่องหมาย	รูปสระอักษรขอมโบราณในจารึกบ้านกุ่ม	
เครื่องหมาย ขั้นต้นข้อความ (เครื่องหมาย พองมันพินหนู)	 (ด.ซ้าย บ.1)	 (ด.ขวา บ.1)

4. รูปตัวเลข² พบ 5 ตัว ได้แก่ เลข 1, 2, 5, 8, 10 ดังรูปตัวเลขต่อไปนี้

รูปตัวเลขอักษรไทยปัจจุบัน	รูปตัวเลขอักษรขอมโบราณในจารึกบ้านกุ่ม
1	 (ด.ซ้าย บ.1)
2	 (ด.ขวา บ.4)
5	 (ด.ซ้าย บ.3)
8	 (ด.ซ้าย บ.1)
10	 (ด.ซ้าย บ.4)

² อ้างอิงตัวเลขในจารึกเขมรจากสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (EFEO), “Corpus des inscriptions khmères” https://www.efeo.fr/espace_privé/paleoCIK.html เข้าถึงเมื่อ 2 มีนาคม 2567.

การวิจารณ์รูปอักษรและอักขรวิธี

จารึกบ้านกุ่มเป็นจารึกที่สลักข้อความลงบนผนังหินทรายปนกรวดจึงทำให้สำเนา มีเส้นอักษรไม่คมชัดทั้งปรากฏร่องรอยอื่น ๆ ไปกับเส้นอักษร ส่งผลให้เส้นอักษร ที่เป็นลักษณะเฉพาะของอักษรแต่ละตัวไม่ชัดเจนทำให้อ่านยาก จึงต้องอ่านจากด้านหลัง สำเนาด้วย เพื่อความต่อเนื่องของเส้นอักษรตามรอยลึกที่ปรากฏจากแรงตบกระตาศา ในขั้นตอนการทำสำเนาจารึก

จากการศึกษาตัวเลขในจารึกเขมรของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (EFEO) พบว่าจารึกบ้านกุ่มขึ้นต้นด้วยตัวเลข 3 ตัว คือ 811 ตามขนบการบอกมหาศักราชของ จารึก แต่ไม่มีคำว่า ศก กำกับตัวเลข เหมือนจารึกที่บอกเลขมหาศักราชส่วนใหญ่ เช่น จารึกพบที่จังหวัดปราจีนบุรี คือ จารึกวัดตาพระยา ปจ. 9 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1520 ที่บอกเลขมหาศักราชว่า “884 ศก” แต่ก็พบว่ามีการจารึกจากจังหวัด ปราจีนบุรีอีกหนึ่งหลัก ที่บอกเลขมหาศักราชโดยไม่มีคำว่า ศก กำกับ คือ จารึกฐาน ประติมากรรมโคกบัลลังก์ ปจ. 29 อักษรขอมโบราณ ภาษาสันสกฤต พุทธศักราช 1569 ดังนั้นจารึกบ้านกุ่มจึงเป็นจารึกที่ปรากฏศักราชชัดเจน คือ มหาศักราช 811 หรือ พุทธศักราช 1432 แม้จารึกที่ปรากฏในศักราชนี้มักใช้อักษรหลังปัลลวะ แต่อักษรใน จารึกบ้านกุ่มก็มีเส้นศกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของอักษรขอมโบราณด้วย

ดังนั้นผู้เขียนจึงอ่านแปลจารึกบ้านกุ่มโดยตรวจสอบเทียบเคียงกับข้อความใน จารึกอักษรหลังปัลลวะและอักษรขอมโบราณหลักอื่น ๆ ที่มีรูปอักษรและอักขรวิธี เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน และมีศักราชบอกชัดเจนหรือมีการกำหนดอายุสมัยของจารึก แล้วเพื่อกำหนดอายุสมัยของจารึกบ้านกุ่มตามรูปแบบอักษรและอักขรวิธีที่ปรากฏจริง และเพื่อยืนยันความถูกต้องของคำอ่านแปล โดยแบ่งเป็นกลุ่มจารึกที่เทียบเคียง เรื่อง รูปแบบอักษรและอักขรวิธี และกลุ่มจารึกที่เทียบเคียง เรื่อง คำศัพท์และสำนวนภาษา ดังนี้

1. กลุ่มจารึกที่เทียบเคียง เรื่อง รูปแบบอักษรและอักขรวิธี จำนวน 6 หลัก ได้แก่ จารึกพบที่จังหวัดสุพรรณบุรี คือ จารึกแผ่นทองแดงอุทอง สพ. 3 อักษรหลังปัลลวะ ภาษาสันสกฤต พุทธศตวรรษที่ 13-14, จารึกพบที่จังหวัดชัยภูมิ คือ จารึกบ้านโนนเก่า

ขย. 20 อักษรหลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ 14 และจารึกภูเขียว ขย. 1 อักษรขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ 15, จารึกพบที่จังหวัดปราจีนบุรี คือ จารึกสตึกก๊อกรม 2 ปจ. 4 อักษรขอมโบราณ ภาษาสันสกฤตและเขมร พุทธศักราช 1595 เฉพาะด้านที่ 2, 3 และ 4, จารึกพบที่จังหวัดนครราชสีมา คือ จารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1625, จารึกพบที่จังหวัดสุรินทร์ คือ จารึกปราสาทยายเงา อักษรขอมโบราณ ภาษาบาลี พุทธศตวรรษที่ 18

2. กลุ่มจารึกที่เทียบเคียง เรื่อง คำศัพท์และสำนวนภาษา จำนวน 3 หลัก ได้แก่ จารึกพบที่ประเทศกัมพูชา คือ จารึกอักษรขอมที่ปราสาทตาตาส (Inscription 348 N) มหาศักราช 876 (พุทธศักราช 1497), จารึกพบที่จังหวัดนครราชสีมา คือ จารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1625, จารึกพบที่จังหวัดบุรีรัมย์ คือ จารึกปราสาทหินพนมรุ้ง 4 บร. 9 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศตวรรษที่ 16

มีผลการศึกษาเปรียบเทียบปรากฏเป็นตารางการวิเคราะห์รูปแบบอักษรและอักษรวิธิต่างกล่าวข้างต้น และการวิจารณ์รูปอักษรและอักษรวิธิต่างต่อไปนี้

1. **เส้นศกของอักษร** เป็นการตรวจสอบเพื่อกำหนดอายุสมัยของจารึกอย่างคร่าว ๆ พบว่า อักษรในจารึกบ้านกุ่มเป็นอักษรขอมโบราณ เพราะมีเส้นศกซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของอักษรขอมโบราณ มีลักษณะเหมือนจารึกสตึกก๊อกรม 2 ปจ. 4 อักษรขอมโบราณ ภาษาสันสกฤตและเขมร พุทธศักราช 1595 เฉพาะด้านที่ 2, 3 และ 4 และจารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1625 เช่น เส้นศกของอักษร ภ, ต และ ถ เป็นต้น

2. **เครื่องหมายขึ้นต้นข้อความ** ที่เรียกว่า ฟองมันพันหนู เป็นรูปวงกลมมีเส้นตั้งสองเส้นซ้อนอยู่ด้านบน คล้ายเครื่องหมายขึ้นต้นข้อความในจารึกปราสาทยายเงา (เซอเม แก้วคล้าย, 2565: 636) ปรากฏต้นข้อความบรรทัดที่ 1 ทั้งข้อความด้านซ้ายและด้านขวา ในตำแหน่งที่แยกห่างออกมาจากเนื้อหาทั้งหมด เหมือนตำแหน่งเครื่องหมายขึ้นต้นข้อความในจารึกบ้านโนนเก่า ขย. 20 เครื่องหมายนี้ มีลักษณะคล้ายคำว่า ศรี ที่ใช้เป็นศัพท์เสริมหน้าคำนาม ที่เป็นบุคคล เทวะ และคัมภีร์ เพื่อยกย่องให้เกียรติ (เซอเม

แก้วคล้าย, 2565: 19) แต่เมื่อพิจารณาจากตำแหน่งที่ปรากฏแยกห่างออกมาจากเนื้อหาทั้งหมด และมีขนาดเล็กกว่าตัวอักษร จึงไม่สามารถอ่านเป็นคำว่า ศรี เพื่อเป็นศัพท์เสริมคำนามที่ตามมาได้

3. ข้อความว่า “ภฤติเวาจรัง” อยู่ในบรรทัดที่ 1 ของจารึกบ้านกุ่มทั้งด้านซ้ายและด้านขวา จึงสามารถสอบเทียบอักษรและอักขรวิธีที่ไม่ชัดเจนระหว่างกันได้ ทั้งได้สอบเทียบกับจารึกหลักอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ สระ ฤ มีรูปคล้าย สระอุ แต่สระ ฤ วัตต์ทางไปทางด้านหน้าพยัญชนะ ส่วนสระอุ วัตต์ทางไปทางด้านหลังพยัญชนะ เช่น ในจารึกสตักก็อกถม 2 ปจ. 4 ด้านที่ 3 พบ คำว่า **ฐิธ** “ภฤตฺธ” ในบรรทัดที่ 44 และคำว่า **ฐธ** “ภู” ในบรรทัดที่ 37 ส่วนคำว่า “จ” มีรูปอักษรตรงกับคำว่า “จ” ในจารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 บรรทัดที่ 33 และ 34 ที่มีการประกอบเครื่องหมายนิคหิตเหนือหัวพยัญชนะ จ ในตำแหน่งเดียวกัน และคำว่า “รุง” มีรูปอักษรตรงกับคำว่า **กรุง** “กุง นิ” ในจารึกสตักก็อกถม 2 ปจ. 4 ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 78 ที่มีพยัญชนะ ร เส้นเดียว และการประกอบสระอุเหมือนกัน

4. คำว่า “ชา” (ด.ซ้าย บ.2) มีลักษณะคล้ายคำว่า “ธา” แต่เมื่อตรวจสอบสำเนาจารึกจากด้านหลังพบว่า มีเส้นกลางพยัญชนะยื่นไปทางด้านหลังพยัญชนะ และมีการต่อสระอาที่เส้นบน เหมือนคำว่า **ฐาติ** “ชาติ” ในจารึกสตักก็อกถม 2 ด้านที่ 3 บรรทัดที่ 21 และในจารึกสตักก็อกถม 2 ปจ.4 ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 7 พบคำว่า “ต ชา” แปลว่า “ซึ่งเป็น” สอดคล้องกับความในจารึกบ้านกุ่ม

5. คำว่า “ทวล” (ด.ซ้าย บ.2) มีพยัญชนะ **ล** ที่ลักษณะคล้ายพยัญชนะ **ย** แต่เมื่อนำมาประกอบเป็นคำว่า ทวย ไม่พบความหมาย และเมื่อตรวจสอบสำเนาจารึกด้านหลังพบว่า มีลักษณะคล้าย **ล** ในคำว่า “เลงา”

6. คำว่า “ยชญู” (ด.ซ้าย บ.2) ควรถ่ายทอดเป็น **ยชญู** (ภ.สันสกฤต) เพราะพยัญชนะ **ญ** มีลักษณะเหมือนตัวเชิง **ญ** ในจารึกแผ่นทองแดงอุทอง สพ. 3 บรรทัดที่ 1 ในคำว่า **ญ** “ราชญู” และในจารึกภูเขียว ขย. 1 บรรทัดที่ 4 ในคำว่า **ญ** “ปรชญู” จึงสันนิษฐานได้ว่า ผู้จารึกน่าจะจงใจเขียนตัวเชิง **ญ** ไว้ได้พยัญชนะ **ช** ตามอักขรวิธี

ของคำว่า “ยชฺญ” แต่เพราะมีพื้นที่ไม่เพียงพอ จึงเขียนตัวเชิงไว้ในตำแหน่งพยัญชนะตัวเต็มข้างพยัญชนะ ช แทน

ตัวเชิง ย มีลักษณะคล้ายเชิง ป แต่เชิง ย มีการลากเส้นยาวเลยพยัญชนะตัวเต็มไปทางด้านหลัง ซึ่งต่างจากเชิง ป ที่ลากเส้นยาวเสมอพยัญชนะตัวเต็ม และมีเส้นล่างหยัก

พยัญชนะ **ช** เมื่ออ่านจากสำเนาด้านหลังจะเห็นเส้นกลางพยัญชนะชัดเจน

7. คำว่า “**ทวน นา**” (ด.ขวา บ.2) มีพยัญชนะ **น** ที่ไม่มีการขมวดเส้นหน้า จึงเหมือน **น** ในสมัยปัลลวะและหลังปัลลวะ

8. **รูปอักษรที่ไม่ชัดเจน** ได้แก่ คำว่า “**สุ**” (ด.ขวา บ.4) มีรูปคล้าย สระอะลอยของอักษรปัลลวะ โดยปรากฏในข้อความว่า **รา ฤลง 2 เซ 2** จึงนำข้อความนี้ไปเปรียบเทียบกับข้อความในจารึกอักษรขอมโบราณหลักอื่น ๆ ซึ่งพบว่า สอดคล้องกับจารึกอักษรขอมที่ปราสาทตารส (Inscription 348 N) มหาศักราช 876 (พุทธศักราช 1497) บรรทัดที่ 36 ที่กล่าวว่า **รงโก ฤลง ตป สุรา ฤลง ปรม** แปลว่า ข้าวสาร 10 กะเชอ สุรา 5 กะเชอ จึงสามารถอ่านอักษรที่ไม่ชัดเจนได้ว่า **สุรา ฤลง 2 เซ 2** แปลว่า สุรา 2 ฤลง 2 เซ เป็นต้น และพบว่ามีอักษรวิธีสอดคล้องกับคำว่า **សុរា** “สุรา” ในจารึกปราสาทหินพนมรุ้ง 4 บร. 9 บรรทัดที่ 4

9. **สำนวนภาษา** พบว่า สอดคล้องกับจารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 เช่น จารึกปราสาทหินพนมวัน 3 กล่าวว่า **รงโก ฤลง มวย** แปลว่า ข้าวสาร 1 กะเชอ และ **ชรวก มวย** แปลว่า หนู 1 ตัว ส่วนจารึกบ้านกุ่ม กล่าวว่า **รงโก ฤลง 2** แปลว่า ข้าวสาร 2 ฤลง (หรือ 2 กะเชอ) และ **ชรวก ทวน** แปลว่า (ให้) หนุอย่างต่อเนื่อง แต่คำว่า **ทวน** หรือ **ปรทวน** แปลว่า ข้า, หรือทวิคุณ (Jenner, Philip, 2009: 364) ได้ด้วย จึงอาจหมายถึง หนู 2 ตัว เป็นต้น

บทสรุป

แม้จารึกบ้านกุ่มจะมีตัวเลขบอกศักราช คือ 811 หรือพุทธศักราช 1432 หรือ พุทธศตวรรษที่ 15 แต่จากการศึกษาเปรียบเทียบอักษรและอักขรวิธีของจารึกบ้านกุ่ม กับจารึกอักษรหลังปัลลวะและจารึกอักษรขอมโบราณที่กำหนดศักราชแล้ว พบว่า จารึกบ้านกุ่มมีรูปอักษรและอักขรวิธีสอดคล้องกับจารึกอักษรขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ จารึกสตึกก้อถม 2 ปจ. 4 อักษรขอมโบราณ ภาษาสันสกฤต เขมร พุทธศักราช 1595 เฉพาะด้านที่ 2, 3 และ 4 กับจารึกปราสาทหินพนมวัน 3 นม. 1 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1625 ความไม่สอดคล้องของศักราช กับรูปอักษรและอักขรวิธีตามการศึกษาเปรียบเทียบนี้ตรงกับความเห็นของนายเชอเม แก้วคล้าย ผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึก

ผู้เขียนจึงสันนิษฐานว่า (1) อาจเป็นการบันทึกเรื่องราวย้อนหลัง หรือ (2) อักษรที่ใช้ในจารึกบ้านกุ่ม เมื่อพุทธศักราช 1432 มีรูปแบบอักษรคาบเกี่ยวกันระหว่างอักษรหลังปัลลวะและอักษรขอมโบราณ โดยพิจารณาจาก ตัว น และ ตัวเชิง ญ ที่เป็นอักษรหลังปัลลวะ (3) เคยมีศาสนสถานในบริเวณที่พบจารึกตามเนื้อหาที่ปรากฏ (4) การทำภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ที่ผาแต้ม ส่งอิทธิพลต่อการทำจารึกบนผนังหินได้เพิงผาของจารึกบ้านกุ่ม และจารึกวัดถ้ำพระ สน. 5 อักษรขอมโบราณ ภาษาเขมร พุทธศักราช 1609 เพราะแหล่งที่พบภาพเขียนสีและจารึกทั้งสองมีพื้นที่เชื่อมต่อถึงกันสามารถสัญจรไปมาระหว่างกันได้ กล่าวคือ จารึกบ้านกุ่มและผาแต้มตั้งอยู่บนภูเขาหินทรายที่ทอดยาวต่อมาจากเทือกเขาภูพานในท้องที่ของจังหวัดสกลนครบริเวณที่พบจารึกวัดถ้ำพระ

รายการอ้างอิง

จารึกในประเทศไทย เล่ม 1 อักษรปัลลวะ อักษรหลังปัลลวะ พุทธศตวรรษที่ 11-14. (2559).

กรุงเทพฯ: หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

จารึกในประเทศไทย เล่ม 3 อักษรขอมโบราณ พุทธศตวรรษที่ 14-16. (2564). กรุงเทพฯ:

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

จารึกในประเทศไทย เล่ม 4 อักษรขอม พุทธศตวรรษที่ 17-18. (2529). กรุงเทพฯ: หอสมุด

แห่งชาติ กรมศิลปากร.

เซอเม แก้วคล้าย. (2565). **จารึกวิจิตร 1**. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมชัยวิจัยนานาชาติ (DIRI).

เซอเม แก้วคล้าย. (2565). **จารึกวิจิตร 2**. กรุงเทพฯ: สถาบันธรรมชัยวิจัยนานาชาติ (DIRI).

สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ (EFEO). (ม.ป.ป.). **Corpus des inscriptions khmères**.

เข้าถึงเมื่อ 2 มีนาคม 2567. เข้าถึงได้จาก https://www.efeo.fr/espace_prive/paleoCK.html

Jenner, Philip N. (2009). **A Dictionary of Angkorian Khmer**. Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, The Australian National University.

Jenner, Philip N. (2009). **A Dictionary of Pre-Angkorian Khmer**. Pacific Linguistics, Research School of Pacific and Asian Studies, The Australian National University.

Inscription 348 N (site: Prasat TA ROS, area: Kompong Thom, Saka year: 876). (ม.ป.ป.)

เข้าถึงเมื่อ 2 มีนาคม 2567. เข้าถึงได้จาก <https://khmerkhom.wordpress.com/khmer-inscription/pre-angkor-to-876/>

ภาพที่ 1 จารึกบ้านกุ่มที่ผนังหินใต้เพิงผา
ถ่ายเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557
นายสันติ วงศ์จรูญลักษณ์ ผู้ถ่าย

ภาพที่ 2 คณะสำรวจทำสำเนาจารึกบ้านกุ่ม
ถ่ายเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557
นายสันติ วงศ์จรูญลักษณ์ ผู้ถ่าย

ภาพที่ 3 สำเนาจารึกบ้านกุ่ม
ถ่ายเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557
นายสันติ วงศ์จรูญลักษณ์ ผู้ถ่าย

ภาพที่ 4 รอยขุดหินผนังบริเวณอักษรจารึก
ถ่ายเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2557
นายสันติ วงศ์จรูญลักษณ์ ผู้ถ่าย